

Justitiedepartementet
Regeringskansliet
103 33 STOCKHOLM

Betänkandet SOU 2019:32 Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord (Dnr Ju2019/02172/L5)

Sammanfattning

Västra Götalandsregionens Kompetenscentrum om våld i nära relationer (VKV) ser positivt på utredningen och betänkandet i stort och instämmer i samtliga förslag som vi tar upp i yttrandet med vissa kommentarer och förslag på justeringar. De förslag vi inte tar upp har vi inget att kommentera på.

Korrigerig

I stycket om Islandsprojektet på sid 123 står att "polisen upprättar en anmälan även med barn som har bevittnat våld som målsägande". I Islandsprojektet skrivs dessa barn med i vuxen målsägandes anmälan men barnen är inte målsägande. Detta är för att barnen skall ha rätt till brottsskadeersättning.

Allmänna synpunkter

Vid årsskiftet blir barnkonventionen lag. Utredningen tar på sid 144 upp vilka artiklar som är särskilt viktiga för de barn som har utsatts eller bevittnat/upplevt våld: artikel 6 om barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling samt artikel 19, enligt vilken barnet har rätt till skydd mot alla former av våld och övergrepp. Enligt artikel 19 ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa, sociala och utbildningsmässiga åtgärder för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård. Av den allmänna kommentaren till artikel 19 framgår att psykiskt våld innefattar exponering för våld i hemmet.

Utredningen tar också upp Nya Zeelands Domestic Violence Act på sid 153. En del av lagstiftningen rör barn som bevittnar våld mot en person som barnet har en relation som

närstående till. Detta betraktas enligt lagstiftningen som psykisk/psykologisk misshandel av barnet.

Med ovanstående stycken i åtanke ställer sig VKV kritiska till ett par aspekter i utredningen:

- Att utredningen kommer fram till att bevittna våld innebär enbart vad barnet har sett eller hört. Det borde även innebära vad barnet har **upplevt** i form av exempelvis psykiskt, materiellt och latent våld mot en närstående som kan vara nog så skadligt för barn som att bevittna det fysiska våldet.
- Att barnet måste vara närstående till **både** gärningspersonen och den våldsutsatta. Det borde liksom i Nya Zeeland räcka med att barnet är närstående till den våldsutsatta för att det ska ses som potentiellt skadligt för barnets trygghet och tillit till den personen.

På sidan 56 i utredningen går att läsa att "barn och unga som lever med våld i familjen kan också uppfatta detta som normalt". VKV vänder sig emot den formuleringen baserat på klinisk erfarenhet med barn och unga med erfarenhet av våld. Barn och unga uppfattar inte våld i familjen som något normalt.

VKV tycker det är bra att utredningen lyfter de stora kunskapsbrister inom hälso- och sjukvården som har framkommit om barn som utsatts för eller bevittnat/upplevt våld och som kan leda till att barn feldiagnosticeras för symptom som i själva verket utgör en naturlig traumareaktion. Utredningen borde också belysa vikten av att ställa rutinmässiga frågor om våld till barn inom hälso- och sjukvården.

VKV uppskattar att utredningen lyfter att barn skall ha rätt till samma insatser och stöd oavsett var i landet man bor och därför rekommenderar att utreda vidare Barnhusens verksamhet. På så sätt kan man också säkerställa en bättre reglering av Barnhus så att alla arbetar lika.

Utredningen föreslår att en ny form av ombud skulle behöva utredas särskilt. VKV välkomnar verkligen en särskild utredning om detta och då gällande både ärenden om våld i nära relationer och ärenden om vårdnad, boende och umgänge av just de skäl som anges på sid 219.

Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i brottbalken

VKV instämmer med författningsförslaget om att lägga till barnfridsbrott, grovt barnfridsbrott, uppmaning till självmord samt oaktsam uppmaning till självmord i Brottsbalken.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn

VKV instämmer med författningsförslaget att uppdraget för särskilda företrädare för barn ska utökas till att omfatta fler åtgärder för att tillvarata barnets rätt under förundersökning, rättegång och efterföljande process.

Förslag

En särskild straffbestämmelse

VKV instämmer med förslaget om en särskild straffbestämmelse för barnfridsbrott. Särskilt bra är att det inte behöver finnas bevis för att någon psykisk påverkan faktiskt har uppkommit hos barnet samt att utredningen lyfter de små barnens situation som inte själva kan föra sin talan. VKV har dock några kommentarer om brottskonstruktionen:

Barnet borde inte behöva vara **närstående till både gärningspersonen och den som utsätts för grundbrottet**. Att en förälder utsätts för våld oavsett hur närstående gärningspersonen är till barnet är potentiellt skadligt för barnet om det sker på ett sätt som påverkar barnets trygghet och tillit till den utsatta föräldern. Konsekvensen av offrets våldsutsatthet kan ändå påverka barnets livsvillkor och hälsa.

Som det står på sidan 95 i utredningen: "Den senare [den våldsutsatta föräldern] försätts nämligen i en situation där han eller hon inte kan försvara sig själv och därmed inte heller kan erbjuda barnet någon trygghet." Som exempel en situation med en mamma som inleder en ny relation med någon som utövar våld mot henne innan en relation har skapats mellan den nya partnern och barnet/barnen.

VKV ställer sig tveksamma till att den typ av våld som föreslås ingå i straffbestämmelsen **endast är det som barnet sett och hört**. Många barn far illa av att uppleva våld på så sätt som att se blåmärken på mamma efter en våldshändelse eller komma hem till en sönderslagen lägenhet, vilket utredningen också tar upp och resonerar kring. Barn har förmåga att känna av och uppfatta när en förälder far illa och är utsatt. Hot och psykiskt våld kan exempelvis utföras digitalt och även om barnet inte "ser eller hör" påverkas barnet av att se sin närstående utsättas för våld. En vidare definition i straffbestämmelsen är önskvärd så den också innefattar det barnet med största sannolikhet har **upplevt**. Det mycket skrämmande exemplet som utredningen tar upp på sid 195 med en förälder som sätter på barn hörlurar i ett annat rum för att skydda, är också ett utmärkt exempel på att det inte räcker med att bara ha "sett och hört".

10.2.3 Vissa frågor om straffansvar för bevittnande

VKV instämmer med förslaget att inte undanta straffbestämmelsen från allmänt åtal. Det är mycket viktigt att samhället tar sitt ansvar för de här barnen som liksom utredningen skriver inte sällan har ett bristande stöd hos närstående vuxna.

10.2.10 Förstärkningar av barns rättsliga ställning utan att kriminalisera bevitnande

VKV instämmer med utredningen i att barns bevitnande av våld bör kriminaliseras för att barnen ska få sina rättigheter tillgodosedda, men enligt nuvarande ordning är det ett mycket bra förslag att ge dessa barn rätt till särskild företrädare.

Det vore önskvärt att utredningen utökar detta till att gälla även barn med föräldrar i familjerättslig konflikt inklusive beslut om umgänge med en våldsutövande förälder. Det är mycket som överlappar i de här barnens utsatthet. En person som ska kunna utses till särskild företrädare för barn bör förutom den juridiska kunskapen ha särskild kunskap om utvecklingspsykologi, om hur barn påverkas av våld och konflikt samt hur man pratar med barn.

10.3.4 En särskild straffbestämmelse

VKV instämmer med utredningens förslag om att en straffbestämmelse om uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord bör införas. Det kommer troligtvis bli svårt att bevisa när ett sådant brott har skett, men det är en viktig markering. VKV vill också tillägga vikten av att anpassa straffet till brottet. Åtminstone i de fall då uppmaningen till självmord anses vara grundad i en hedersrelaterad problematik, behöver straffet innebära någon form av program där patriarkala värderingar och hederskultur diskuteras och utmanas.

Göteborg 2019-09-15

Carina Eliason
Områdeschef
Västra Götalandsregionens
Kompetenscentrum om våld
i nära relationer